

HÖGSKOLAN
I SKÖVDE

Rektor

MISSIV

2016-05-20

Dnr HS 2016/204

Näringsdepartementet

n.registrator@regeringskansliet.se

n.remisser@regeringskansliet.se

Remissyttrande av delbetänkandet Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden

(N2015/08335/ITP)

Högskolan i Skövde har tagit del av innehållet i delbetänkandet *Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden*. I bifogat dokument följer de synpunkter som Högskolan i Skövde vill lämna till Näringsdepartementet som svar på delbetänkandet.

Remissyttrandet har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av:

Anne Persson, dekan, professor i datavetenskap

Jan Zirk, högskoledirektör

Mikael Berndtsson, lektor i datavetenskap

Björn Lundell, biträdande professor i datavetenskap

Göran Falkman, biträdande professor i datavetenskap

Susanne Durst, biträdande professor i företagsekonomi

Magnus Annerfalk, IT-chef

Beslut om remissyttrandet fattas 20 maj 2016 efter föredragning av dekan Anne Persson.

Sigbritt Karlsson

Anne Persson

2016-05-20

Näringsdepartementet

Remissvar Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden

Synpunkter på omvärldsbeskrivningen

Digitaliseringen av samhället är ett viktigt, stort och mångfacetterat område. Det är dessutom i snabb och kontinuerlig utveckling. Därför är det av naturliga skäl en utmaning att i ett dokument som detta betänkande på ett rimligt sätt behandla alla de frågeställningar som kan tänkas omfattas. Av detta följer att omvärldsbeskrivningen framstår som något fragmenterad.

En aspekt som inte behandlas är att användningen av innovativa IT-system och digitala tjänster förutsätter att någon kan utveckla och driva dem i enlighet med olika verksamheters och individers behov. IT-branschens perspektiv saknas i omvärldsbeskrivningen, vilket gör att tyngdpunkten ligger på användningen och dess möjligheter respektive konsekvenser. En diskussion om förutsättningarna för att utveckla framtidens lösningar hade kunnat ge en bättre balans.

Vidare, mot bakgrund av att Regeringens uppdrag till E-delegationen (Dir 2009:19) betonade vikten av öppna standarder (och öppen programvara) ledde till att E-delegationen i mycket begränsad utsträckning behandlade dessa frågor hade det varit önskvärt om Digitaliseringskommissionen i sin omvärldsbeskrivning hade lagt större vikt vid att behandla dessa aspekter, speciellt som standarder utgör en del av agendans 22 sakområden som Digitaliseringskommissionen skulle behandla enligt Regeringens direktiv (Dir 2012:61). Tyvärr saknar slutbetänkandets omvärldsanalys flera viktiga aspekter som, enligt aktuell forskning, kan förväntas få stor påverkan på förutsättningarna för framtidens digitalisering, såsom frågor om upphovsrätt, avtal (som elever i skolor är bundna av vid IT-användning), patent (och dess påverkan på standarder och programvara), öppen programvara. Detta är särskilt olyckligt då Regeringen exempelvis betonar vikten av öppna standarder i sitt direktiv till E-delegationen (Dr 2009:19) och då E-delegationen preciserar detta begrepp i sin första publikation (SOU 2009:86). Tyvärr behandlar slutbetänkandet inte alls betydelsen av öppna standarder i sin omvärldsbeskrivning trots att andra regeringar inom EU presenterat framgångsrika strategier för att arbeta med öppna standarder och trots att detta är en aktuell fråga för EU inom den digitala agendan. Ett tydligt exempel på hur analysen i slutbetänkandet inte beaktat vikten av öppna standarder för att uppnå interoperabilitet

formuleras på följande sätt, på sidan 154 i slutbetänkandet: "Mjuk infrastruktur och standardisering utgör fundament för att uppnå interoperabilitet, dvs. att få system, organisationer eller verksamhetsprocesser att fungera tillsammans och kunna kommunicera med varandra genom att överenskomna regler följs." Det finns mycket forskning som visar att endast öppna standarder (så som definierade i SOU 2009:86) bidrar till interoperabilitet, medan användning av andra standarder kan få rakt motsatt effekt.

Ytterligare något som saknas i omvärldsbeskrivningen är en djupare analys av konsekvenserna för arbetsmarknaden när digitaliseringen är fullt utvecklad.

Uppföljning av de digitala agendorna

För Högskolan är det otydligt hur lärosätena, som en resurs med möjlighet att stötta digitaliseringen, har involverats i arbetet med framtagande av de digitala agendorna. Fokus tycks ha varit på offentlig verksamhet då bara 5 % av respondenterna representerar näringsliv, högskola eller universitet.

Kommentarer till förslagen

I den följande texten ger Högskolan sina synpunkter på de olika förslag som lämnas i betänkandet. När det gäller de förslag som inte kommenteras har Högskolan inget att invända.

På några ställen i texten används begreppet regionala högskolor. Högskolan vill påpeka att samtliga lärosäten har ett nationellt uppdrag och att detta begrepp inte bör användas.

Allmänt om förslagen

Digitaliseringen rör samtliga sektorer i samhället. Förslagen i betänkandet har dock sitt huvudsakliga fokus mot olika delar av offentlig sektor. Någon diskussion om varför detta är valt fokus finns inte heller i betänkandet.

Bland förslagen blandas små och stora frågor, vilket gör det svårt att se hur förslagen hänger ihop som en helhet. Utredarna föreslår också ett flertal utredningar där olika samhällsaktörer förväntas leda dem. Utifrån ett helhetsperspektiv kan det vara svårt att hålla samman de olika resultaten utan någon typ av samlande kraft. Ett av förslagen handlar om att staten bör organisera sitt främjandearbete på ett hållbart sätt. Eventuellt skulle det vara ett uppdrag för en sådan organisation att hålla samman resultaten från de olika utredningarna.

Avsnitt 4.3.1 Nationellt främjande och stöd till digitalisering

Utredarna föreslår att staten ska organisera sitt arbete med främjande av samhällets digitalisering på ett uthålligt sätt. Man föreslår att en utredning tillsätts för att hitta den lämpligaste formen för detta.

I Högskolans inspel till den kommande forskningspropositionen diskuteras vikten av att staten tar ett ansvar för att utifrån ta ett samlat grepp om forskningen om digitaliseringens påverkan på hela samhället, såväl näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle. I inspelet poängterades att problem och företeelser relaterade till digitalisering har blivit alltmer komplexa och att det sällan är tillräckligt att dessa beforskas utifrån snäva tekniska perspektiv. Snarare fordras att ett antal discipliner samverkar för att digitaliseringens effekter men också möjligheter ska kunna belysas och utforskas på ett relevant sätt. Högskolan menade också att det idag saknas en nationell infrastruktur för att på ett

långsiktigt, mångdisciplinärt och systematiskt sätt kunna studera digitaliseringens roll för samhällsutvecklingen.

Oavsett vilken form staten väljer för sitt främjandearbete är det viktigt att ta ett brett grepp som omfattar olika sektorer och kunskapsdiscipliner. Även relevant forskning bör kopplas till ett sådant sammanhang. Lämpligen formeras ett distribuerat nationellt centrum för forskning om digitalisering.

I sina inspel till forskningspropositionen lämnade några lärosäten i västra Sverige (Högskolan i Skövde, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Borås, Högskolan Väst, Chalmers samt Göteborgs universitet) ett konkret förslag att regeringen skulle ge dem ett uppdrag att utreda förutsättningarna för att skapa ett sådant centrum baserat på den utbildning och forskning som bedrivs vid nämnda lärosäten. Ett sådant centrum bör ha sin bas i en mängd discipliner, bland annat givetvis grunddiscipliner såsom informatik, informationsvetenskap och datavetenskap, men även i tätt samarbete med tillämpningsdiscipliner och områden såsom omvårdnadsvetenskap, medicin, naturvetenskap, pedagogik, organisationsteori, produktionsteknik och media. Högskolan i Skövde skulle bland annat kunna ta ett särskilt ansvar för området öppna data, öppen programvara och öppna standarder, ett område där Högskolan har stor expertis. Ett sådant brett grepp har förutsättningar att kunna utveckla den styrka som behövs för att på allvar kunna fokusera digitaliseringens olika aspekter. Förslaget var att avsätta resurser 2017 för utredning, utveckling och etablering av ett sådant centrum och ge grundfinansiering av verksamheten från och med 2018.

Lärosätena i i västra Sverige har en samlad, bred och djup kompetens för att studera och utveckla digitala tjänster och produkter och algoritmer för analys av större datamängder, inte bara utifrån ett tekniskt perspektiv, utan även utifrån ett samhälleligt-, organisatoriskt- och individperspektiv. Lärosätena har även en lång tradition av forskningssamverkan med det omgivande samhället på internationell, nationell och regional nivå. Lärosätena kan ta ett övergripande huvudansvar för forskning som uppmärksammar digitaliseringens effekter för förändring av arbetsmarknaden men också för samhället i stort. Således kan ett multidisciplinärt kluster – ett centrum för forskning om digitalisering – formeras som omfattar såväl grundforskning som mer tillämpad forskning och som berör näringsliv, offentlig sektor och civilsamhället. I centrat kan nya och äldre lärosäten samverka, bland annat i syfte att kompetens- och forskningsmässigt komplettera varandra samt tillsammans tillvarata de synergieffekter som utvecklas i samverkan.

Avsnitt 4.4 Regelverk som fungerar i och för den digitala omställningen

Det hade varit önskvärt om slutbetänkandet uppmärksammat utmaningarna med att framgent utveckla, förvalta och vidareutveckla innovativa tjänster och programvaror i ett allt mer komplext internationellt juridiskt landskap då detta kan försvåra den digitala utvecklingen. Särskilt viktigt är frågan för små företag. Inom EU pågår för närvarande flera analyser, däribland analyser angående patent och standarder, som påverkar verksameters möjligheter att med så små inläsningseffekter som möjligt införskaffa och nyttja programvara och relaterade tjänster på IT-området.

Avsnitt 4.5.1 Incitamentsprogram för att öka könsbalansen på högre IT-utbildningar

Det hade varit önskvärt om utredarna i betänkandet hade klargjort vilka IT-utbildningar som avses då det finns många utbildningar som fokuserar på utveckling av produkter, tjänster och processer som till stor del är digitalt baserade. Exempelvis ger Högskolan en utbildning Produktionsingenjör, där fokus ligger på att utveckla digitalt baserade produktionsprocesser och det är oklart om även sådana utbildningar ingår i det som benämns IT-utbildningar.

Högskolan avvisar bestämt förslaget att studenter från underrepresenterat kön i IT-utbildningar bör få sina studielån avskrivna efter examen. Samma typ av motiv som anges för förslaget skulle kunna anföras för exempelvis vårdutbildningar där män är i minoritet.

En förutsättning för framgångsrik digitalisering är inte bara tillgång till utvecklare med hög kompetens. Det är minst lika viktigt att beställarkompetensen i den verksamhet som digitaliseras är hög och att kunskapen om hur digitaliseringen kan vara ett av många verktyg i verksamhetsutveckling också finns. Därför bör fokus i stället läggas på att integrera kunskaper om digitaliseringens möjligheter och utmaningar i andra relevanta områdens utbildningar. Ett exempel är vårdområdet där utbildningarna idag inte ställer krav på kunskaper om digitalisering, samtidigt som en digitaliseringsvåg sveper över verksamheten. Vid Högskolan har utbildningsmoment om vårdens digitalisering framgångsrikt integrerats, inte som separata kurser utan som strimor i andra relevanta kurser om exempelvis vårdkommunikation och i den verksamhetsförlagda utbildningen. Högskolan menar att digitaliseringen med denna modell blir en del av kärnkompetensen i stället för att bli något som ligger utanför. Modellen kan också leda till ett större intresse för digitalisering inom den aktuella yrkesgruppen.

Avsnitt 4.5.2 Digitalt kompetenslyft för ledare i kommunal verksamhet

Det är viktigt att fokusera på chefer och ledare då de resurssätter och prioriterar utveckling som rör digitalisering. Högskolan är dock kritisk till förslagets fokus på just kommunala chefer och ledare då både vår erfarenhet och forskning, bland annat inom vårdområdet, visar att andra offentliga sektorer har lika stora behov.

Även om det kan finnas särskilda behov inom offentlig sektor generellt vill vi poängtera att även näringslivet har utmaningar när det gäller chefers och ledares kompetens. Enligt många internationella jämförelser har Sverige länge befunnit sig i det absoluta toppskiktet beträffande användning och utveckling av IT-baserade produkter, digitala verktyg och informations- och kommunikationsteknik. Svenska företag står inför allt svårare utmaningar där överlevnaden är avhängig förmågan att vara konkurrenskraftig, både på kortare och längre sikt¹. Det finns dock tecken på att företagen inte längre ligger i digitaliseringens framkant. En studie² av företag i Sverige, Tyskland och Storbritannien presenterades vid World Economic Forum 2016. Av de 153 svenska beslutsfattare som deltagit i studien anser 52 procent att den digitala strategin i företaget är otydlig, vilket är den högsta andelen i Europa. Tre av fyra chefer säger att digitala projekt inleds utan kännedom om deras genomslag. Mycket tyder på att företagen har god tillgång till infrastruktur och nätverk som

¹ VINNOVA 2013. Made in Sweden 2030. Strategisk innovationsagenda för svensk produktion.

² Fujitsu. 216. Walking the digital tightrope – a Fujitsu report.

möjliggör en framgångsrik digitalisering för ökad konkurrenskraft, men de har inte alltid tillräcklig kunskap för att fullt ut kunna dra nytta av tekniken.

Avsnitt 4.5.3 Samverkan kring utbildning för digitala jobb

Utreddarna föreslår att regeringen bör inrätta ett samverkansråd för digitala jobb med uppdrag att utveckla och främja tillhållande av skräddarsydda IT-utbildningar på högskolenivå. Samverkansrådet skulle innehålla representanter från näringsliv och lärosäten.

Högskolans anser av flera skäl att detta är ett tveksamt förslag.

- Undertonen i texten och i förslaget är att lärosätenas IT-utbildningar inte matchar arbetsmarknadens önskade IT-kompetens. Ett problem som Högskolan upplever är att näringslivet ibland inte riktigt inser värdet av den generella kunskap som en akademisk utbildning ger samtidigt som det ställs krav i Högskoleförordningen på att studenter för att få examen behöver ha generella kunskaper och färdigheter. Exempelvis vill näringslivet oftast att studenterna ska utbilda sig kortsiktigt inom specifika programvaror och programmeringsspråk medan lärosätena har som mål att studenternas kunskaper ska kunna vara användbara när specifika programmeringsspråk inte används längre. För detta krävs mer generella och principiella kunskaper om olika typer av programmeringsspråk.
- Om näringslivet vill ha specialiserade utbildningar som inte ger en akademisk examen finns redan yrkeshögskoleutbildningar om 1-2 år som utbildningsform. Kanske kan yrkeshögskolans uppdrag utökas.
- Återigen är det oklart vilken typ av IT-utbildningar som avses. Det är också oklart på vilken nivå man tänker sig att utbildningarna ska ligga, är det grundnivå, avancerad nivå eller forskarnivå? Handlar det om kortare kurspaket? Möjligheten finns också att företagen engagerar lärosätena för nischade uppdragsutbildningar.

Om förslaget genomförs är Högskolan i Skövde intresserade av att ingå som en part.

Avsnitt 4.5.4 Utvecklingsprogram för näringslivets digitalisering

Förslaget att låta Tillväxtverket få utforma ett program för att främja digitaliseringen inom små och medelstora företag hänger samman med förslaget om samverkansråd för digitala jobb och bör integreras där. När det gäller små företag är det särskilt viktigt att den personal de rekryterar, exempelvis ekonomer, har fått en utbildning där frågor om digitalisering som verktyg för ekonomistyrning och ekonomihantering integrerats (se Högskolans förslag i kommentarer till 4.5.1).

En definition av begreppet digital arbetsmiljö behövs. Dock är det otydligt hur förslaget relaterar till kompetens. Det bör i så fall klargöras att definitionen är en grund för att kunna kompetensutveckla chefer och ledare. Vid definition av begreppet bör hänsyn även tas till faktorer bortom de digitala verktygen, såsom trenden att organisera arbetsplatser på ett aktivitetsbaserat sätt.

Avsnitt 4.6 Infrastruktur för att främja digitalisering

När det gäller detta område hade Högskolan förväntat sig mer långtgående förslag. Bland annat bör krav på att vårdens aktörer samordnar sin infrastruktur bli mycket tydligare från statsmakternas sida. Förslaget att inför digital postlåda för post från samtliga myndigheter är positivt men framstår som en detaljfråga i det större sammanhanget.

Avsnitt 4.7 Datadriven innovation för tillväxt och välfärd

När det gäller förslaget om kompetenscenter bör det framgå att det handlar om ett virtuellt kompetenscenter, som är distribuerat över ett flertal aktörer (framgår av efterföljande text). Här hade vi förstås också gärna sett att de stora satsningar som Högskolan gör tillsammans med Halmstad, SICS m.fl. inom detta område hade nämnts explicit som en del av omvärldsbeskrivningen.